THESES MEDICAE

De

MENSIUM SUPPRESSIONE,

Quas

D. O. M. A.

SUB PRÆSIDIO

Celeberrimi, Clarissimi, atq; Experientissimi Viri

DN. JOHANNIS RUDOLPHI SALTZMANNI MEDICINÆ DOCTORIS, PROFESSORIS, Ac p.t. FACULTATIS MEDICÆ DECANI, ET REIPUBL. ARGENTORATENSIS Poliatri eminentissimi.

Publici ac solennis exercitii gratiâ Respondendo defendere conabitur.

JOHANNES PHILIPPUS Pfitzer
Nassa-Saræpontanus.

Mense Martio, horis locóq; solitis.

ARGENTORATI,
Typis Hæredum PAULI LEDERTZ.

ANNO M. DC. XXXIII.

VIRIS

QUA NOBILITATEM GENERIS ANTIQUAM, NATALIUM SPLENDOREM CONSPICUUM, AVITAM virtutem, authoritatem insignem, singularem prudentiam, eruditionem & pietatem

MAXIME STRENVIS AMPLISS: CONSVLTISS:

DN. GEORGIO PHILIPPO à PISPORT,
DN. IOHANNI DANIELI ab Hagen/
DN. PHILIPPO Streiff à Lawenstein/
DN. IOHANNI BERNHARDO ab Hagen/
DN. PHILIPPO CLEMENTI I. V. D.

Per Illustris ac Generosiss. Comitis, Principis NASSA-SARAEPONTANI Consiliariis intimis dexterrimis, & Archipræfectis respectivè gravissimis.

TVM ETIAM VIRIS EXCELLENTISSIMIS, CLARISSIMIS, Admodum Reverendis, Præstantissimis.

DN. PHILIPPO WEBERO Phil. & Medic. DOCTORI Experientissimo, modò dicti DN. Comitis Archiatro, & Practico apud SARAE-PONTANOS felicissimo.

DN. IOHANNI GEORGIO REVTTERO I. V. D. eximio, Per illustris Comitis à Leiningen consiliario, & præfecto summo dignissimo.

DN. M. IOHANNI SCHLOSSERO, Ecclesiæ patriæ antistiti vigilantissimo, & perquàm φιλοπόνῳ.

DN. DAVIDI Greyß/ Pharmacopæo in eodem SARAE PONTO laudatissimo.

Magnis suis Patronis, Mecænatibus, Fautoribus, respectivè cognatis & sororio, omni submißionis & amoris cultu observandis.

Medicum hoc Exercitium in gratæ & devotæ mentis signum, sui suorumq; studiorum ulteriorem commendationem.

Humiliter inscribere & dedicare & voluit & debuit.

JOHAN. PHILIPPUS PFITZERUS:

Der Viell Ehren v. tugendreichen
matronen Marien [illegible]
[illegible] hausfr., [illegible]
in dem Herren, seiner
hertz lieben frauw mutter,
zu behändigen, auß kindl-
schuldiger pflicht v. gehorsam
wohlgemeinter affection.

THESES MEDICÆ

De

MENSIUM SUPPRESSIONIS NATURA, CAUSIS, SIGNIS, ET CURATIONE.

EUS TER OPT. MAX. in prima ſtatim Creatione abſoluta, mundi, & omnium rerum formatione, hominẽ etiam condidit, eundémq; poſt ſe Dominũ omnium eſſe voluit, quare etiam ipſum opus abſolutiſſimum, & artificioſiſſimum, ad imaginem ſuam fecit, eiq́; animam rationalem in ſumma perfectione inflavit, quâ ſtipatus, & intimâ omnium rerum cognitione donatus, animantibus cæteris imperaret, & dominaretur; ipſumq́; ut unicum & ſupremum Monarcham coleret & veneraretur: At etſi quidem leviſſimo negocio, vel potiùs abſq; omni negotio, ſolo verbo oris ſui, multa millia hominum creare, univerſum mundum, omnesq́; ejus angulos, iiſdem replere potuiſſet; unicum tamen tantum Adamum condidit, huicq́; poſtea Evam, ex coſta ejus efformatam copulavit, ut ex ambobus ſimul univerſum genus humanum, prægreſsâ divinâ ejus benedictione, *Creſcite & multiplicamini, & replete terram*, procederet & propagaretur. Quæ ejus benedictio, cùm in vanum abire nec debuerit, nec potuerit, organa & media ipſis largitus ſimul eſt, quibus non terræ modò

 omni-

omnibusq; animantibus præesse, sed simul & se sustentare, liberos procreare, genus humanum propagare, atq; sic terram replere ac inhabitare possent.

Quæ media cùm varia sint, & ita numerosa ac multiplicia, ut iis recensendis tantùm, tempus & charta potius, quàm materia deficere posset; omissis omnibus aliis, de iis saltem in præsentia agemus, quæ proposito nostro convenire videntur. Quemadmodum industrius, & diligens agricola maximo studio eò laborare nititur, ut agrũ, cui aliquando semina sua committere cogitat, eo in loco situm habeat, in quo præter cætera requisita, debito tempore, humore conveniente, rigari & irrorari, non tamen nimiâ humiditate diffluere possit, in quo semina feliciter radicare, & moderato humore rigata, in altum exurgere, fructum ferre, & de segete ac messe copiosa spem facere queat; Ita quoq; Natura, agro humano qui est uterus, præter alia innumera & admiranda, de humore conveniente prospexit, quo semen conceptum rigari, enutriri, & excrescere solet. Et ita quidem, dum omnia bene, & secundum naturam habent, prospexit, ne vel defectu ejus exarescat fœtus; vel nimio affluxu suffocetur; vel deniq; corrupto, & putrescente, simul corrumpatur & emoriatur.

De hoc humore, de hoc rore irrorante & humectante uterum, ipsumq; fætum nutriente & augente, pauca in præsentia dicere constituimus. Quod dum facimus, cùm longum nimis foret, de omnibus quæ circa eundem evenire solent incommodis, simul agere, de unico saltem, relictis reliquis breviter quædam proponemus.

THESIS I.

Est autem primùm humoris, de quo hîc aliqua ex parte agere propositum nobis est, sanguis, qui *ab eo, quod ordinariè & ut pluri-*

plurimum, bene constituto, & naturaliter habente corpore, singulis mensibus excerni solet, Menstruus, vel Menstruum, seu Menstrua in plurali, dicitur; & Menses καταμήνια Hipp. & Galeno; ipsa verò excretio καταμηνίων κάθαρσις Menstrua purgatio Erasistrato dicta fuit, *teste Gal. libell. de atra bile c.8.* quas denominationes ipse etiam Gal. reservavit, *ut ex l. de aliment. fac. c.18. & alibi patet. Menstruum etiam & Menstruus sanguis ab eodem vocatur 6. de loc. aff. c.5. com.3. in 3. Epid. text.75. & aliis locis videre est.*

II.

Sanguis hic menstruus, seu καταμήνια hæc sunt *juxta Gal.14. de usu part. c.* 8. sanguis is, qui antè conceptum, in muliere ætate florente superfluus colligitur, quemq; natura, singulis mensibus, per venas ad uterum pertinentes, excernit. Seu *juxta Authorem defin. med.* qui sanitatis gratiâ evacuatur, embryoni autem alimentum præbet, per conceptum suppressus.

III.

Ex quibus omnes hujus humoris seu sanguinis requisita sufficienter cognoscuntur. Primò enim dicitur esse Sanguis, & quidem sanguis reliquo in corpore sanguini, ut plurimùm similis, naturalis scil. unde *Gal.3. de sympt. caus.* inquit, *Mulieribus qui ex utero profluit sanguis, toto genere præter naturam non est, sed tantùm quantitate peccat.* Cùm itaq; cum reliquo in corpore sanguine idem sit, eandem etiam & materiam, & formam, ut & efficientem habeat necesse est, finem verò cum illo eundem non semper assequitur, cùm in nutrimentum corporis in quo generatur, non cedat, sed ut superfluus certo tempore rejiciatur & expurgetur.

IV.

Cùm verò quantitate peccet, & non aliâ ratione, quæ hujus abundantiæ causa sit, non malè quæritur. Hanc autem in formali quærere frustraneum est, cùm jam dictum sit, in forma vitium non hærere, sed eandem ubiq; esse. Efficientem arguere vix possumus, ut quæ etiam naturaliter habeat. In materiali verò potissima causa hujus abundantiæ latere videtur, & quidem in quantitate tantùm. Ubi itaq; paulò copiosius cibus ingeritur laudabilis, & calor naturalis vegetus est, facultas quoq; hepatis αἱματοποιητικὴ integra, fit ut plus etiam sanguinis, quàm pro individui sustentatione, &

nutritione opus est, generetur; qui si usum nullum habere possit, statuto tempore excernitur, & à reliquo sanguine separatur.

V.

Est tamen etiam præter hanc materialem & immediatam causam adhuc alia, ipsa scil. Naturæ providentia, quam in prima statim sexûs fœminini formatione, primus & summus Protoplastes, eidem instillavit, ut genus humanum hac ratione propagaretur & multiplicaretur, siquidem masculis hoc datum non sit, & si & ipsi non rarò plus sanguinis, quàm pro partium nutritione opus sit, & quidem magno interdum corporis damno, colligere soleant; Fœminæ etiam non paucæ, plethoricæ sunt, quibus tamen non omnis superfluus sanguis, sed pars ejus saltem aliqua, neq; omni tempore & ætate, sed ea saltem qua ad generandum & procreandum aptæ sunt, ætate scil. florente, ut *Gal. habet suprà allegato loco* 14. *de us. part. c.* 8. dum vegetæ & robustæ satis sunt vires, quæ laboribus & doloribus partûs, & fœtûs nutritioni sufficere possunt, statuto tempore expurgatur.

VI.

Finalis hujus sanguinis causa, ex dictis facilè patere potest, ipsa scil. nutritio at ubi hunc finem assequi nequit, ne diutiùs in corpore retentus, noxam inferat, meritò rejicitur: ubi verò hunc consequitur, retinetur, & munus suum perficit, qui est speciei conservatio, seu fœtus formatio & nutritio. Cùm verò in non gravidis quantitate peccet, & sic corpori, in quo colligitur, inutilis sit, tam diu excernitur, donec sit quod ipso egeat; quod fit mox à conceptionis in utero hora (*ut d. l. Gal. ait, cùm conceperit mulier ex iisdem vasis fœtus trahit alimentum*) tum enim eo eget natura, & pro formando, & pro nutriendo, atq; augendo conceptu & fœtu, eoq; tam diu eget, donec fœtus grandior factus, vel ut *Gal.* loquitur *com. aphor.* 37. *sect.* 5. *ubi jam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, quàm illud quod adest, calcitrat, & membranas disrumpens, initium partus matri affert, atq; in lucem prodire satagit.*

VII.

Est itaq;, ut in pauca rem contrahamur, sanguis menstruus, sanguis, idem cum reliquo sanguine, in hepate, ex chylis genitus, quantitate abundans: & propterea antè conceptionem, singulis mensi-

mensibus excernendus; post conceptionem verò materiam pro formatione, nutritione atq; auctione fœtûs suppeditans.

VIII.

Ut autem sanguis hic menstruus, rectè & naturaliter fluat, tria omninò necessaria esse videntur: Materia scil. sufficiens, & commoda, facultas expultrix robusta, & viæ per quas ferri debet, expeditæ & liberæ: quæ si omnia consentiant, & bene procedet fluxus, & à variis symptomatibus libera erit fœmina. Quod si verò alterutrum à naturali statu aberret, ipsa etiam evacuatio lædatur oportet.

IX.

Læditur autem primùm dupliciter, vel enim omninò non fit, vel depravatè fit: depravatè autem fit, vel ratione materiæ, vel ratione modi excretionis, & ratione materiæ quidem, ea vel quantitate, vel qualitate vitiosa est; & quantitate, vel auctâ, vel imminutâ: qualitate verò, si vel sanguis corruptus, vel materia à sanguine aliena excernitur. Ratione modi excretionis, vel antè, vel post debitum tempus, vel non continuato, sed interpolato tempore, vel cum doloribus, aliisve symptomatibus excernitur. Nec cùm de omnibus simul agere instituti ratio non patiatur, circa primum occupati erimus, & de omnimoda ejus ablatione pauca quædam dicemus.

X.

Hæc autem τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις, ut *Gal. eam vocat comm. 3. in 3. Epid. tex. 75. & 3. de sympt. caus. cap. 4. & 6. de loc. aff. C. 5. & alibi.* Latinis menses suppressi, menstrua suppressa, retenta, obstructa: vel obstructio, suppressio, retentio, mensium, vel menstruorum dicitur. *Capivaccius* menses suppressos potiùs, quàm mensium suppressionem vocare vult, quòd suppressio sit actio læsa, menses verò suppressi, sint excrementum mutatum, & rectius hoc vitium, excrementi, quàm actionis nomine donetut, quia excrementum in actionem refertur, & eam sequitur, non contrà.

XI.

Sed sive hoc, sive illo nomine appelles, parum interest, modò sciamus agi hîc de sanguinis menstrui, seu mensium suppressione, quæ ést, ut à *Capevac.* definitur, Excrementum sangui nolentum

tum præter naturam uteri cohibitum, dependens ab expulsione ablata. *de qua Hipp. aph. 57. sect. 5. dicit, καταμηνίων μὴ γινομένων, ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι Menstruis non fluentibus, ex utero morbi fiunt, & Gal. in com. ait impoßibile esse, hoc scire, nisi omnes noverimus causas, ob quas vel plura quàm opus sit, vel pauciora veniant menstrua.* Cùm itaq; experientia quotidiana doceat, varia & gravissima ex hoc affectu & symptomate, corpori accidere mala: juxta Galeni monitum, in causas ejus penitius inquiremus, signa proponemus, & tandem curationem ejus docebimus.

XII.

Causas autem omnium symptomatum Galenus in genere proposuisse videtur *cap. 4. lib. 3. de caus. sympt. non longè ab initio*, dum dicit, omnia symptomata ex intemperiei similarium, & instrumentorum morbis, præterea materiæ ipsius tùm qualitate, tùm quantitate, provenire deprehendes.

XIII.

In specie de hujus symptomatis causis, hinc inde apud Galenum, ut mox allegato loco, *comm. aph. 28. sect. 5. & alibi apud Aëtium tetrab. 4. serm. 4. cap. 51. apud Avic. lib. 3. fen. 21. tract. 3. cap. 25.* & plures alios legimus, qui omnes eas ex tribus fontibus haurire videntur, ita ut causa sit vel in ipso sanguine, seu materia excernenda, vel in ipsa facultate, vel deniq: in ipso subjecto.

XIV.

Et ut à postremo, ipso scil. subjecto ordiamur, subjectum seu corpus ipsum in causa est vel universum, vel pars ejus saltem aliqua. Universum corpus causa est, vel ratione qualitatis, intemperiei scil. calidæ & siccæ, absumentis sanguinem & humores corporis: vel frigidæ & siccæ, sanguinem & humores incrassantis, & ad fluendum ineptos reddentis. Quæ utraque, vel naturalis est, & à primo ortu talis; vel adscititia, & acquisita: & illa, calida & sicca quidem, vel victu, potissimum calido & sicco: vel exercitiis, & laboribus nimiis, vel aliis, corpora calefacientibus, & exiccantibus: hæc diæta frigidâ & siccâ, otio, & ignaviâ, vitaq; desede, seu nimiâ quiete comparata.

XV.

Deinde universum corpus, causa est, ratione quantitatis, idq;

idq; dupliciter vel ratione exceſſus, vel ratione defectus. Et exceſſus quidem ratione in nimia corporis mole, quæ vel pinguis eſt, vel carnoſa; dum ſcil. id quod ſingulis menſibus excerni deberet, in pinguedinem, vel carneam ſubſtantiam aſſumitur, ut quod excernatur, non ſuperſit. Pingues enim, inquit Aëtius, magis exangues ſunt reliquis, minimasq; venulas habent, & ſanguis, qui in ipſis eſt pauciſſimus, ferè in pinguedinem tranſit. Quod etiam in carnoſis, licet rarius, accidere poteſt.

XVI.

Defectus verò ratione, in nimia corporis macie & extenuatione; In hac enim vel ſanguis non generatur, & ita maciei cauſa eſt, ſanguinis defectus, in magna inedia, & à cibo abſtinentia, vel victu parciore, exercitiis nimiis &c. de quo poſteà: vel macies cauſa fit defectus ſanguinis, in refectione corporum, poſt diuturnam famem, vel morbum aliquem vehementem, & longum; ubi quicquid boni ſanguinis generatur, id omne in nutrimentum corporis abſumitur, & ſuperflui nihil relinquitur:

XVII.

Si pars aliqua cauſam mali continet, ea eſt vel primaria, ſeu propriè huic ſymptomati dicata, vel aliæ quædam, & potiſſimùm venæ, per quas ſanguis tranſit, quæ vel obſtruuntur, vel comprimuntur & anguſtantur, vel occluduntur: & obſtruuntur quidem ab humoribus craſſis viſcidis & glutinoſis: anguſtantur & comprimuntur, à partibus adjacentibus, tumore ſcil. aliquo, vel nimiâ pinguedine, quemadmodum enim os uteri ab omento craſſiore comprimitur, quod *Hipp. aph. 46. ſect. 5. habet*, dum dicit, *Οκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι, μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, τούτῃσι τὸ ἐπιπλόον τὸ σόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει. Quæ immodicè craſſæ ſunt, concipere non poſſunt, iis omentum uteri os comprimit*, ita quoq; venæ ſanguinem ad uterum deferentes comprimi & anguſtiores reddi poſſunt. Occluduntur à cicatrice aliqua inſigni, poſt ulceris vel vulneris curationem.

XVIII.

Hûc etiam pertinet pars quælibet inſignis, maximo dolore, calore, vel aliter affecta, quæ ſanguinem copioſè ad ſe trahit; vel natura eum eò, quaſi cum impetu, mittit, eumq; ab utero avocat & retrahit.

XIX.

Pars primaria, quæ est uterus, causa etiam hujus accidentis fit, ubi vel intemperie aliquâ laborat, vel substantia ejus malè afficitur, vel viæ depravantur, vel situs peruertitur.

XX.

Intemperies ejus duplex est; calida, & frigida, in activis, in passivis sicca, cum utraq; enim hæc jungi potest, & calida quidem & sicca, humores vel sanguinem exiccando, & humidum depascendo, frigida verò & sicca, eundem incrassando, & ad fluendum ineptum reddendo, obstructionesq; pariendo.

XXI.

Substantiæ vitium in eo consistit, quòd crassior & densior sit, quàm ut venæ, per eandem delatæ, sanguinem admittere, vel transmittere possint; unde & ipsæ, quatenus viæ sunt, vitiantur & comprimuntur; licet præter hoc etiam obstruantur, ab humoribus, uti de reliquis venis dictum fuit, crassis & glutinosis; præterea etiam ob situm uteri depravatum, inclinationem scil. ad latera, vel prolapsum, seu descensum ejus, non venæ modò, sed & collum ejus comprimitur, quod etiam vel coalescit, post ulcus aliquod insigne, minùs solicitè curatum, vel ob pelliculam, *quod Aëtio tribuitur*, uteri os claudentem, Capevac. carnem annatam addit.

XXII.

Si facultas, & quidem expultrix, in vitio est, tripliciter læditur, vel enim deficit, vel impeditur, vel malè & perperam agit. Et deficit, non per se, sed ob defectum spirituum, qui aut ex morbo aliquo, vel inedia, vel motu, & laboribus vehementioribus, vel aliam ob causam absumpti sunt, & deficiunt. Impeditur vel ob materiam, vel ob vias; & materiam, crassiorem & viscosiorem, quàm ut eam propellere possit; vias verò, vel angustas, vel obstructas, vel occlusas. Perperam agit si lacessita, vel partis alicujus dolore & affectu insigni, vel sanguinis acrimoniâ, motu & quaquaversum ruentis impetu, sanguinem aliorsum, quàm ad, & per ipsum uterum, deprimat.

23. Mate-

XXIII.

Materia etiam variis modis ansam huic symptomati largitur, potissimùm tribus modis, Quantitate, Qualitate, & Motu.

XXIV.

Quantitate, materia seu sanguis causa est hujus mali, deficiente. Deficit autem vel in universo corpore, vel in utero.

XXV.

In universo corpore deficit, vel quia non generatur; vel quia consumitur: vel deniq; quia evacuatur.

XXVI.

Non generatur, vel ob materiæ, chyli & cibi, defectum, ut in inedia, & diuturniore à cibo abstinentia, vel parciore ejus usu: vel ob ejusdem vitium in qualitate, ineptitudinem scil. ad sanguinem generandum, quæ consistit vel in cibo, aut quæ ciborum loco offeruntur, quæ in sanguinem converti nequeunt; ut in mulieribus picâ laborantibus accidit, quæ cretam, lutum, carbones, metalla, & ejusmodi alia absumunt; Vel in chylo, qui in ventriculo, ob vitium ejus aliquod ita corrumpitur, ut ineptus sit, ex quo sanguis generetur; vel deniq; non generatur, ob morbum aliquem hepatis & lienis.

XXVII.

Consumitur sanguis, ubi partes famelicæ, omnem, qui generatur, sanguinem, ad se rapiunt, & in sui nutrimentum convertunt, quod fieri solet, post multam toleratam famem; post insignem aliquam, & diu continuatam evacuationem, ut post dysenteriam, post morbum diuturnum, & colliquantem; post exercitia, & labores vehementiores, & crebriores, & si quæ sunt ejusmodi.

XXVIII.

Evacuatur verò idem, in magnis hæmorrhagiis, narium, oris, hæmorrhoidum, vulnerum, &c.

XXIX.

Deficit autem in utero, vel quod ad eum non fertur, vel quòd is eum non recipit. Prius fit, vel quòd venæ, per quas transire debet, non patent, vel sanguis aliorsum abripitur, & ad alias partes vergit, ut de motu dicetur, vel crassior est, quàm ut venas per

meare poſſit. Alterum, ob corporis ejus craſſitiem, & denſitatem, ob venarum ejus recipientium anguſtiam, & obſtructionem.

XXX.

Deinde Materia peccat, & hujus affectus cauſa eſt Qualitate, eaq; non calida ſola, hæc enim fluxilem magis reddit ſanguinem, ſed frigida, quæ ſanguinem incraſſando, conſiſtere eum magis facit; & ſicca, quæ & ipſa non parùm ejus conſiſtentiam & craſſitiem auget: quin & viſciditate ſuâ, & glutinoſitate idem efficit, cùm ſcil. per ſe ad fluxum difficilis eſt; & ſimul vias, per quas tranſire debet, obſtruit.

XXXI.

Has verò qualitates nanciſcitur, vel à materiali, vel ab efficiéte; Materialis autem eſt cibus, qui ſi frigidus, crudus, craſſus, viſcoſus, & difficilis digeſtionis ſit, ſimile etiam materiatum, ſanguinem producet. Idq; eò magis, ſi vel univerſum corpus, vel partes nutritioni dicatæ, tanquam cauſa efficiens, debiles & frigidæ fuerint, ut etiam laudabiles cibos feliciter conficere nequeant.

XXXII.

Poſtremò Motu materia peccat, ubi ea non ad uterum, ſed ad alias partes vel fertur, vel rapitur; fertur autem, vel ſtimulatâ expultrice, aut acrimoniâ, aut quantitate, aut motu; rapitur vel ob dolorem, aut calorem, aut inſignem evacuationem ejus, ob apertionem, vel diviſionem venarum, ut in magnis vulneribus, contuſionibus, & aliis ejuſmodi, de quorum pleriſq; jam ſuprà dictum fuit. Ab utero etiam retrahitur, & ad eum fluere impeditur, ob affectiones animi vehementiores. Metus enim inprimis & expaveſcentia, calorem & ſanguinem, affatim ad interiora ab exterioribus revocans, ſimul ab utero eum retrahit.

XXXIII.

Ex his differentiæ quæ à cauſis potiſſimùm dependent, cognoſci poſſunt, quæ variæ pro earum varietate eſſe ſolent.

XXXIV.

Præter has verò aliæ differentiæ ſumuntur à tempore, & ſic alia menſium obſtructio recens eſt, alia antiqua: continua alia, alia interpolata, quæ ſcil. interdum deſinit, ubi ſcil. per plures menſes durat, poſt verò ſemel, vel iterum fluunt menſes, mox verò iterum obſtru-

obstruunntur, & retinentur: Alia etiam mensium suppressio est cum, alia sine aliis symptomatibus, alia verò, cum iisdem, interdum primo statim, nonnunquam tertio, qnarto vel alio mense demum, iisq; vel levibus, vel gravibus & gravissimis.

XXXV.

Signa hujus symptomatis scrupulosius inquirere supervacuum videtur, apud eos præsertim, qui quo, & quanto tempore, fluere & soleant & debeant, si naturaliter constitutum sit corpus, sciunt. Si enim intrà decimum quartum, & quinquagesimum ætatis annum (quod tempus Aëtius, & alii, constituit, & ipsa plærunq; natura observat) menses non prodeant, nec gravida sit mulier, ei præter naturam suppressos esse indicium est. Qui verò differentias ejus & curationem indagare cupit, is omnino per certa signa in cognitionem eam pervenire necesse habet.

XXXVI.

An itaq; universum corpus causa sit hujus mali, cognoscitur ex universi corporis constitutione, si enim vel obesum nimis, vel emaciatum, aut tenue sit corpus; si actiones ejus plæræq; læsæ sint, universum etiam corpus huic malo ansam præbuisse præsumitur, si præsertim, affectus aliquis, qui affinitatem aliquam, cum hoc malo habere potest, appareat. Si verò in una, vel altera parte, utero, exempli gratiâ, simile quid detegatur, ibi etiam potiùs malum hærere conjicimus.

XXXVII.

Sanguinis defectum in universo corpore esse, ex prægressa vita: inediâ scil. diuturniore: morbo aliquo longo: exercitiis vehementioribus: hæmorrhagiâ atq; evacuatione insigni: corporis habitu obeso & pingui, venis exilibus & concidentibus, seu vacuis: gravi aliquo hepatis vitio.

XXXVIII.

Quod si non in universo corpore, sed parte aliqua, vitium hæreat, cognoscitur, quòd in una aliqua & affecta parte, actionis læsio, dolor, & alia signa appareant, quis autem in specie sit affectus, ex propriis signis cognoscendum erit.

XXXIX.

Facultatis vitium desumitur, & quidem deficientis, ex præ-

gresso morbo aliquo diuturniore, inediâ nimiâ, subitaneâ, & affatim factâ aliquâ evacuatione, sanguinis præsertim ex prægressis laboribus vehementioribus.

XL.

Facultas impedita cognoscitur ex sanguinis constitutione crassa, viscosa & glutinosa; obstructione vasorum, tùm uteri, tùm aliorum, per quæ is ad uterum ferri deberet.

XLI.

Depravata, arguitur ex ebullitione, fervore & acrimoniâ sanguinis, dolore vel vulnere, aut contusione partis alicujus insigni, & si quæ sunt aliæ.

XLII.

Materiæ, sanguinis scil. in universo defectus, quomodo cognoscatur, paulò suprà th. 36. fuit demonstratum. An verò in solo utero deficiat, apparet, quod reliquum corpus sanguine sufficiente donatum est, menses tamen, & quidem citra uteri incommodum, retinentur. Si enim in utero & circa uterum sanguis colligatur, neq; excernatur, venarum ejus obstructio, vel uteri densitas arguitur, variaq; oriri inde solent symptomata, ut dolor, gravitas circa uterum, tensiones, dorsi dolores, & circa dorsum, uteri suffocatio, & similia. Si itaq; talia non eveniant, uterum à sanguinis copia liberum esse dicere possumus.

XLIII.

An sanguis à partibus famelicis rapiatur, præsumitur, si multa præcesserit fames, & inedia, evacuatio, & morbus aliquis diuturnus, quem corporis macies excepit: &c.

XLIV.

Materiæ vitium in qualitate esse concluditur, tùm ex ingestorum natura, tùm partium concoquentium constitutione, Si enim cibi ingesti sint crudi, crassi, viscidi, difficilis digestionis; ventriculus debilis sit; hepar etiam intemperatum sit, quod utrumq; ex propriis signis cognoscitur, similes etiam in corpore humores generari verisimile est.

XLV.

Materiam aliò ferri, manifestè dignoscitur, siquidem oculis plerunq; subjiciatur, si vel extra corpus rejiciatur, vel in partem aliquam decumbat.

46. Pro-

XLVI.

Prognostica signa duplicia sunt, alia futurum malum prænunciant, alia ejus morem & eventum prædicunt. Illa ex jam enumeratis signis desumuntur, ubi enim ea plura, vel pauciora apparent, citius vel tardius malum hoc adventurum præsumim⁹. Quæ verò morem & eventum ejus denunciant, ab aliis petenda sunt, & maximè sumuntur, à viribus ægræ, & symptomatibus supervenientibus.

XLVII.

Viribus enim robustis, cum symptomatibus, vel nullis, vel paucis, iisq; remissis periculo rem vacare, & malum leve esse, præsumere possumus, secus verò, si horum aliquod desit, ut scil. vires deficiant, & gravia ac frequentia symptomata superveniant, & morbum difficilem, & non sine periculo esse, demonstrat; Quod si verò, vel symptomata rariora & mitiora fuerint, vel vires minùs debiles, minus etiam periculi subesse conjicimus.

XLVIII.

Mensium suppressio, quæcunq; tandem, nisi corpori naturalis sit, ob symptomata, quæ exinde sequi solent, malum est non contemnendum.

XLIX.

Minus tamen malum est, quàm si à partu retineatur sanguis, seu lochia, juxta *Gal. comm. 3. in 3. Epid. text. 75.* ubi simul rationem addit, quòd scil. lochiorum retentio, non abundantiam modò, sed insignem etiam pariat pravitatem.

L.

Mensium suppressio recens facilius, inveterata difficilius curatur.

LI.

Si mensibus retentis, nulla fiat per aliam partem sanguinis evacuatio, gravia plærunq; subsequuntur symptomata, vel in utero, si ibi detineatur sanguis; vel in una aliqua parte, si ad eam feratur sanguis. Vnde *Hipp. aph. 40. sect. 5.* inquit γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει. *Si mulieri sanguis in mammis coacervatur, furorem significat. & aph. 57. sect. ejusd. ait.* Καταμηνίων μὴ γενομένων, ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι: *Menstruis non fluentibus, ex utero morbi contingunt.*

52. Quod

LII.

Quod ſi verò menſes non fluunt, ob defectum ſanguinis, nihil inde incommodi corpus patitur, ſi præſertim individui temperamentum hoc patiatur.

LIII.

Menſtrua purgatio retenta ſolitaria, minus periculi habet, quàm ſi morbum comitem habeat: & quò hic gravior, eò etiam periculum eſt majus.

LIV.

Suppreſſio menſiũ à vitio nativo, vix & difficilimè curatur.

LV.

Si menſes ſupprimuntur ob uteri denſitatem, facilius curantur, quàm ſi durities conjungatur.

LVI.

Quò copioſior & craſſior, vel viſcidior materia obſtructionem faciens fuerit, eò difficilior erit curatio; impoſſibilis, ſi à cicatrice vaſa occludantur, & coaluerint.

LVII.

Menſes retenti, ob defectum ſanguinis in toto corpore, tardius multò curantur, quàm ſi is in utero ſaltem deficiat.

LVIII.

Ad Curationem nunc accedimus, eamq; ex indicationibus deſumim⁹, quæ etſi difficilis ſit, non tamen ſemper & impoſſibilis.

LIX.

Deſumitur prima indicatio ab affectu ipſo, non quidem univerſaliter, quatenus ſimpliciter res eſt præter naturam, de qua *Gal. l.3. Meth. med. c.1. dicit, quod principium tantùm ſit & carcer, unde medendi ratio promovet; nulla prorſus adhuc Medicæ artis portio, aut certè nec magna, nec propria, ſed quæ etiam plebi ſit communis.* Sed quatenus talis, & hic affectus eſt, Menſium ſcil. retentio, quæ ſui remotionem, hoc eſt, Menſium fluxum, & excretionem poſtulat. At cùm ſymptomata, ut ſymptomata, non indicent, & ut *Gal. lib. de opt. ſect. c.21.* loquitur, à ſymptomate nulla ducatur indicatio curativa, ab ipſis affectibus, tanquam hujus ſymptomatis cauſis, eæ deſumendæ ſunt: ita enim Gal. loquitur *lib.3. meth. med. cap 8.* ubi dicit, quòd indicatio curativa ex ipſa rei natura deſumatur, ſiquidẽ indi-

indicatione invenire, est ex ipsa rei natura oriri, ut *id habet 2. meth. med. cap. 7.*

LX.

Cum autem varii sint ejusmodi affectus, à quibus symptoma hoc procedit, variæ etiam oriuntur indicationes, atq; pro harum varietate ipsa etiam curatio variat.

LXI.

Suprà autem thesi 13. causæ hujus symptomatis ex tribus fontibus petitæ fuerunt, ita ut vel sanguinis vitio fiat, vel facultatis, vel ipsius subjecti, in quocunq; itaq; horum vitium fuerit, ei etiam curatio accommodanda.

LXII.

Et ut iterum à subjecto ordiamur, si universum subjectum in causa sit, universo etiam subjecto curatio adhibenda, sin verò pars ejus aliqua, ad hanc solam dirigenda ea erit: Et si intemperie laboret, vel totum, vel pars, ea alteranda, calida quidem refrigeranda, frigida calefacienda, sicca humectanda, si præsertim intemperies illa non naturalis sit.

LXIII.

Quod si nimia corporis moles causa mali fiat, ea minuenda, si citra individui noxam fieri possit. Si verò à nimia macie & extenuatione oriatur, corpus reficiendum nutrimentis, & cibis boni ac laudabilis succi.

LXIV.

Si vitium sit mala conformatio; intemperies emendanda, ut paulò suprà fuit dictum; mala conformatio corrigenda, & crassities quidem corporis attenuanda, durities emollienda; viarum occlusio, obstructio & angustia, referanda, aperienda, dilatanda, removenda ea, quæ horum morborum causæ sunt: partes in naturalem situm, quantùm fieri, reponendæ, ut si uterus, vel in alterutrum latus, vel deorsum inclinet, reducendus.

LXV.

Si facultas & quidem expultrix ob Spirituum defectum, debilitata fuerit, iidem reficiendi & restaurandi corroborantibus, tùm alimentis, tùm medicamentis: Si verò eadem impediatur ob viarum angustiam, hæc corrigenda, uti modò dictum est: Si ob

 materiæ

materiæ vitium, hoc etiam emendandum, ut mox ſequetur. Si verò eadem depravatè agat, & ad alia loca materiam propellat, cauſæ auferendæ, atque in rectam & ordinariam viam materia reducenda.

LXVI.

Materiæ vitia, omni etiam ſtudio emendanda ſunt. Et ſi ea deficiat, in univerſo corpore, eò quòd non generatur, ob alimenti defectum, id ſubminiſtrandum ἔυχυμον καὶ ἔυπεπτον; ſi verò ob vitium aliquod partis alicujus, id corrigendum, particulari ſuâ curatione: Si conſumatur ſanguis, itidem cibis facilis digeſtionis, & optimi nutrimenti, ſubveniendum: idem faciendum ſi evacuetur.

LXVII.

Si in utero deficiat ſanguis, quod ad eum non fertur, propter venarum obſtructionem, eæ aperiendæ; Si quod aliorſum rapitur, revellendus, & ad uterum attrahendus, ſi ob craſſitiem, incidendus & attenuandus.

LXVIII.

Ubi uterus ſanguinem non recipit, ob corporis & ſubſtantiæ uteri craſſitiem & denſitatem, ea ſi fieri poteſt, attenuanda, ſi propter venarum ejus obſtructionem, aperientibus ſubveniendum.

LXIX.

Deniq; ſi Materia in cauſa ſit, & vitium ejus ſit in qualitate, alterationem poſtulat; & frigida quidem calefacientia, ſicca humectantia, craſſa attenuantia, viſcida incidentia & abſtergentia. Si in quantitate, & motu peccet, ea requirit, quæ jam antè dicta ſunt.

LXX.

Quibus tamen omnibus plærunq; præmittenda eſt univerſalis curatio, ut ad ſpecialem eò felicius & commodius pervenire poſſimus.

XXI.

Ubi itaq; vitioſi humores in corpore collecti fuerint, qui, & ſi quidem actu ipſo, malum hoc neq; foveant, neq; faciant; id tamen vel augere, vel etiam curationem impedire poſſunt, illi primò omni-

mò omnium removendi ſunt purgantibus, ſi apti & parati ſint, ut expurgari poſſint; ſin minus, prius præparandi appropriatis: de quibus tamen hîc in ſpecie dicere non eſt neceſſe.

LXXII.

Præmiſsâ hac univerſali corporis evacuatione, commodè & cum fructu, ad ſpecialem, antecedentibus theſibus explicatam, accedere poterimus, medicamentis cuilibet intentioni appropriatis.

LXXIII.

Et calefacientia ſimplicia quidem ſunt, betonica, pulegiū, meliſſa, folia lauri, roſmarinus, fœniculum, origanum, arthemiſia, radices liquirit, cappar: fœnic: helen: galang: petroſel: apii: pimpinell: ſem: urtic. coriandr: cumin: cardamom: fœnic: carui gran: juniper: bacc. lauri, Macis, cinamomum &c. Compoſita ſunt ſyrupi, decocta, aquæ &c. ex prædictis & aliis parat: e.g. ſyr. de beton. de ſtæchade, de calamenth: de artemiſ: de duabus & de quinq; radicib. ſpecies vel tabell: diacalamenth: diambr. diamargarit: cal: dianth. diacinamom: & ejuſmodi alia, quæ vel per ſe, & ſola uſurpantur, vel invicem, & variis modis commixta & præparata offeruntur.

LXXIV.

Frigida ſeu refrigerantia ſunt, Endivia, lactuca, acetoſa, portulaca, plantago; ſem. quatuor frigida tam majora, quàm minora, rad. cichor. acetoſ. plantag. mala citria, vel horum ſuccus, ut & ſuccus aurant. granat. Ribium. ſyr. violar. acetoſæ, citri, granatorum, ribium, de endivia, ſpec. diaarrhod. abbat. diatr. ſant. diatrag. fr. & ſim.

LXXV.

Humectantia ſunt bugloſſum, malua, lactuca, endivia, viola, Nymphæa, portulaca, uvæ paſſæ, ſem. melon. cucum. ſeſam. rad. maluæ, bugloſſ. & tùm ex dictis, tum aliis parata, ut ſyr. viol. jujubin. de endivia, de nymph. &c.

LXXVI.

Attenuant, apulegium, arthemiſia, ſtæchas, abſynthium, centaur. minus, fœnicul. hyſſopus, ſerpillum, ruta, baccæ juniperi, caryophill.

ryophill. piper ſem.naſturt.aniſi, carui, dauci, urtic. rad. dictam. acori pyrethri &c.

LXXVII.

Incidunt præter pleraq; & ex dictis, oxymel. ſimplex & Elleboratum, oxyſacchar. ſyr. acetoſus ſ. & quæ tenuis ſubſtantiæ ſunt alia.

LXXVIII.

Obſtructa, & anguſta aperiunt, & dilatant, tùm dicta quædã, tùm rad. fænicul. aſparag. dauci, graminis, ruſci, apii, petroſel. ononid. baccæ halicac. ſem. apii, petroſel. dauci, ſeſel. ſyr. de duab. & de quinq; radicib. de arthemiſ. de calamenth. & ſim. quibus tamen omnibus non raro intermiſcenda ſunt purgantia, quæ humores præparatos evacuant, ut ita ulteriori alterationi via melius pateat.

LXXIX.

Spiritus reſtaurant, viresq; reſtituunt, borrago, bugloſſum, meliſſa, mala citria, fl. roriſmar. ſpicæ, roſæ, violæ, nux indica, nux moſch. ſem. citri, ſyr. acetoſ. citr. granat. limon. conf. alkerm. & ejuſmodi. præter hæc idem præſtant cibi facilis digeſtionis, & laudabilis ſucci, quiq; in parva quantitate multũ nutriant, de quibus tamen in ſpecie hîc non agimus, idem facit, & præ aliis quidem, vinum unius anni, album, vel dilutè rubrum, pellucidum, ſubdulce & odoratum &c.

LXXX.

Revellentia & derivantia ſunt, ligaturæ, frictiones, ſcarificationes venæ ſectiones, inſeſſus ſeu pediluvia, quæ tamen omnia variis formis, & modis uſurpari, & exhiberi ſolent & poſſunt.

LXXXI.

Quibus omnibus ſuccedunt, vel etiam junguntur ea, quæ à proprietate menſes movere creduntur: ad quæ cum ex dictis plura referantur, non tamen omnia propriè hûc pertinent, cùm quædam per accidens ſaltẽ, menſtrua movere ſoleant, licet & ea, quæ per ſe & occultâ quadam facultate id faciunt, aperiendi, incidendi, attenuandi, viribus non omninò deſtituantur; ſed earum etiam adminiculo agant. Sunt autem ea pulegium, ruta, aſſarum, roſmar.

nepetha,

nepetha, satureia, petrosel. arthemisia, savina; sem. asparagi, cicer. dauci, sesel. levist. ammom. ammi apii rad. dictam. alb. rub. tinct. asari, acori, dauci, costi, mei, valerian. costus, cinamom. cassia fist. galang crocus, galbanum, myrrha, borras, limatura chalybis, fila cannabina cum cineribus cocta, & sim. ex quibus, ut & superioribus variè commixtis, plures remediorum formæ parari possunt, quæ pro individuorum discrepantia etiam mutandæ & accomodandæ sunt, & copiosè tum ab aliis tùm vel maximè à Roderico à Castro, in suæ universalis mulierũ medicinæ partis secundæ cap. 4. describuntur.

LXXXII.

Cavere autem Medicus debet, ne indifferenter omnibus fæminis, quibus menses non fluunt, eos provocare tentet: sunt enim aliæ quibus non debent, aliæ quibus non possunt fluere: tales sunt gravidæ, lactantes, diuturno aut gravi morbo confectæ, inediâ diuturnâ, aut tenui victu emaciatæ: viragines, laboriosæ, & eæ quibus ob cicatricem relictam in utero, supprimuntur, quæq; nullum inde sentiunt incomodum. Quod si inde lædantur, cùm sanguis per uterum evacuari, & provocari non possit, per alias vias sanguis evacuandus erit, & quidem per intervalla venæ sectione, in partibus inferioribus; vel exercitio, vel frictionibus, aut purgatione frequenti &c.

LXXXIII.

Quæ verò curari, & quibus menses provocari & possunt & debent, iis ex suprà enumeratis variarum formarum remedia parare facilè est.

LXXXIV.

Ut si, quod plærunq; fit, sanguis pituitosus, crassus & viscidus in causa sit, ita ut venas obstruat, & per se etiã penetrare non possit, primò victum attenuantem, & aperientem, & incidentem præscribere oportebit, imprimis verò convenire videntur sorbitiones, & brodia carnium gallinarum, petroselino, pulegio, serpillo, asparago, radicibus fænicul. dauci, aromatibus, ut cinamomo, galanga, croco, & sim. condita, frequenti in usu est decoctum cicerum rubr. cum multo croco & petroselino. Vinum conducit album, tenue,

vel per se & purum, vel suprà dictarum herbarum, radicum &c. viribus impraegnatum.

LXXXV.

Diaetae attenuanti, aperienti, & incidenti respondere debent, si ea non sufficiat, medicamenta iisdem facultatibus praedita, quae si in forma liquida exhibeantur, comodiora fortè erunt, feliciusq; operabuntur, quàm si sicca offerantur, talia autem sunt decocta, aquae destillatae, infusa, Syrupi, Electuaria, conservae &c.

LXXXVI.

Quibus aliquandiu administratis, si humores attenuati, & obstructio reserata fuerit, nec tamen sanguis prodeat, is ad uterū attrahendus, irritandus & commovendus erit, & facultas uteri excretrix juvanda, quò eum expellere ab utero, & per uterum possit, quod perficitur variis modis, insessibus seu pediluviis, vel etiam balneis, ex aqua fluviali, cui salis aliquid admixtum, & quaedam ex menses moventib⁹ incocta fuerunt; frequens est, ut fila cannabina cum cineribus cocta pubi, & inguinibus calidè applicentur; frictionibus partium extremarum, pedum scil. fortioribus, cum pannis asperis in interiore femorum parte, ab inguinibus deorsum factis, ligaturis pedum fortioribus, scarificatione sub inguinibus propè pubem.

LXXXVII.

Quae si insufficientia fuerint visa, ad venae sectionem est deveniendum: de quo remedio variant authores, tùm de loco, ubi ea institui debeat; tùm de tempore, quando administranda sit. Ut autem de utroq; certi esse possimus, sanguis considerandus, & ratione quantitatis, & ratione loci, in quo continetur. Si enim sanguis abundet in universo corpore, venae sectio institui poterit in brachio, longè, vel etiam non multò antè tempus mensium; ut sic imminuto sanguine, comodius & minore cum periculo, ad uterum attrahi & moveri possit, venâ unâ, vel etiam alterâ inferiore secta: haec enim illam, paulò antè mensium tempus, vel etiam instantib⁹ iisdem, sequi debet. Quod si verò tam magna plethora non sit, quae utero molestiam creare possit, mox ad inferiorum venarum sectionem accedere licebit. Quemadmodum alia etiam menses moventia remedia, paulò antè id tempus administrari debent,

quae

quæ verò materiam & vias præparant, ea diu antè adhiberi possunt.

LXXXVIII.

Hæc autem Venæ sectio pluribus & partitis vicibus fieri debet, exemplo *Gal. comm. 3. in 6. Epid. text. 29.* qui mulieri octo menses hoc malo laboranti emaciatæ, vel ut textus loquitur, extenuatissimæ licet, copiosum sanguinem, sed interpolatis vicibus, & primo quidem die sesqui libram, postero die libram unam, tertio verò die uncias octo extraxit, eamq; brevissimo tempore restituit.

LXXXIX.

Capevaccius venæ sectionem instituit pro ratione sanguinis quiescentis, & commoti; & ratione sanguinis quiescentis, venam brachii secat, procul à mensium tempore; ratione verò sanguinis qui movetur, cum motus ille fiat instante mensium tempore, & paulò antè, venas inferiores secat.

XC.

Nunquam verò hæc inferiorum venarum apertio tentanda est, nisi prius & viæ apertæ ac patentes; & materia vel sanguis fluxilis redditus sit; secus si curatio instituatur, & frustrà laborabit Medicus, & sanguine ad uterum attracto, vel saltem commoto, gravia non rarò, tùm uteri, tùm aliarum partium symptomata producere potest.

XCI.

Quæ omnia si diligenter observata, & affectus ac causæ singulæ penitius perpensæ fuerint, non parùm utilitatis ægræ emergere inde poterit: si præsertim & ipsa, & adstantes suum quoque officium faciant, & externa omnia sint ritè comparata, quemadmodum *Hipp. aph. 1. sect. 1.* loquitur.

Τῷ Θεῷ ἡ δόξα.

COROLLARIA.

I.

An viraginibus, & iis quæ calidioris sunt temperamenti, mensium suppressio sit præter naturalis? Disting:

II. *An men-*

II.

An menstrua purgatio à sola copia sanguinis etiam impediatur? Neg:

III.

An menstruus sanguis per substantiam uteri transeat? Neg:

IV.

An mulieri, & eodem, & diverso tempore, menses & hæmorrhoides fluere possint? Affirm.

V.

An quod Hippocr. aph. 60. sect. 5. dicit: ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν, *sit perpetuum? Neg:*

VI.

An quod idem dicit aphor. sequente: ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

VII.

An mensibus aliquantùm retentis, nihilominus mulier concipere possit? Affirm.

VIII.

An rectè ciceres contusi usurpentur in mensium suppressione? Neg:

FINIS.